

तूपयितुमशक्यम् तदापि जगदिदं ब्रह्मत्रपापेक्षयाल्पमिति विवक्षितत्वात्पादोप-
न्यासः ॥३॥

त्रिपादूर्ध्वं उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहामवत्पुनः ।

ततो विध्वङ् व्यक्रामत्साशनानशनेऽग्नि ॥४॥

योऽयं त्रिपात्पुरुषः संसारस्पर्शरहितब्रह्मत्रयः अयमूर्ध्वः उदैत् अस्मादज्ञानका-
यात्संसारद्वहिर्भूतोऽत्रत्यैर्गुणदोषैरस्पृष्टः उत्कर्षेण स्थितवान् । तस्यास्य पादो
लेशो जगद्रूपः इह मायायां पुनः अभवत् सृष्टिसंहाराभ्यां पुनः पुनरागच्छति ।
सर्वस्य जगतः परमात्मलेशत्वं भगवताप्युक्तम् [भग० १०.४२.] विष्टभ्याहमिदं कृ-
त्स्नमेकांशेन स्थितो जगदिति । ततो मायायामागत्यानन्तरं विध्वङ् विषु सर्वत्रा-
ञ्चतीति विध्वङ् उद्वतिर्यगादिव्रपेण विविधः सन् व्यक्रामत् व्याप्तवान् किं कृत्वा
साशनानशने अग्नि अभिलक्ष्य अशनेन सह वर्तमानं साशनम् अशनादिव्यवहा-
रोपेतं चेतनप्राणिजातम् अनशनं तद्रहितमचेतनं गिरिनद्यादिकम् ते अभिलक्ष्य
स्वयमेव विविधो भूत्वा व्याप्तवानित्यर्थः ॥४॥

ततो विराडजायत विराजोऽग्निः पुरुषः ।

स ज्ञातोऽत्यरिच्यत पञ्चादूनिमयो पुरः ॥५॥

विध्वङ् व्यक्रामदिति यदुक्तम् तदेव प्रपद्यते । ततः तस्मादादिपुरुषात् विराट्
ब्रह्माण्डदेहोऽजायत ज्ञातः विविधं राजते वस्तून्यत्रेति विराट् । विराजः अग्नि
विराड्देहस्योपरि तमेव देहमधिकरणं कृत्वा पुरुषः तद्देहाभिमानी एक एव पु-
मानजायत सर्ववेदान्तवेद्यः परमात्मा स्वमायया विराड्देहं ब्रह्माण्डत्रयं सृष्ट्वा त-
त्र जीवव्रपेण प्रविश्य ब्रह्माण्डाभिमानी देवतात्मा जीवोऽभवदित्यर्थः एतच्चाथर्व-
णोत्तरतापनीये [नृसिंहताप० २.१.] स्पष्टमुक्तम् स वाऽएष भूतानीन्द्रियाणि वि-
राजं देवताः कोशांश्च सृष्ट्वात्र प्रविष्ट-इव विहरतीति (४.) । किं च स ज्ञातो
विराट्पुरुषोऽत्यरिच्यत अतिरिक्तो देवतिर्यगनुष्यादिव्रपोऽभूत् पञ्चादेवादिजीव-
भावादूर्ध्वं भूमिं ससर्जति शेषः अथो भूमिसृष्टेरनन्तरं तेषां जीवानां पुरः ससर्ज
पूर्यन्ते सप्तभिर्धातुभिरिति पुरः शरीराणि ॥५॥